

RAZVOJ TEOLOGIJE IN ČEŠČENJA PRESV. REŠNJEGA TELESA IN LITURGIČNA OBNOVA

1. **Dve prelomnici.** Za vso Cerkev je praznik presv. R. t. na XV. cerkvenem zboru v Vienni l. 1311 zapovedal papež Janez XXII. Praznik pomeni važno prelomnico v češčenju presv. R. t. Po vseh znakih sodeč bo njegov naslednik istega imena, naš sv. oče Janez XXIII. na sklicanem II. vatikanskem cerkvenem zboru glede presv. R. t. spet določil marsikaj, kar bo značilo novo prelomnico v evharističnem življenju Cerkve. Presv. R. t. je po besedah liturgične okrožnice M. D. »največja dobrot« naše vere. Od nje verni ljudje živimo, »veraciter vivimus« (poobh. molitev 6. ned. po Razgl.). Prijatelje liturgije zanima nauk o sv. R. t., v njem ima namreč svoj izvor liturgična obnova.

2. **Teologija tolmači.** Vera uči, da je božji Zveličar navzoč v posvečenem kruhu s svojo božjo in poveličano človeško naravo. Teologija nauk vere razlaga in nam pove, da se pri posvečenju podstat kruha in vina spremeni v podstat Gospodovega poveličanega telesa in njegove krvi. Pojav imenujemo »transsubstantiatio«. O njem bogoslovci in modroslovci vseh časov razmišljajo, o njem so napisali skladovnice knjig, toda pojav je in ostane, po nauku Akvinca, skrivnost za vsak ustvarjen razum. Pojav je predmet vere.

Teologija je v zvezi z liturgičnim gibanjem poglobila tudi nauk o evharistični daritvi. Pod ločenima evharističnima podobama kruha in vina Gospod med nami ponavzočuje svojo odrešilno daritev na križu. Teologija nam tudi pove, da je daritev glavni namen, ki ga je imel Gospod pri postavitvi sv. R. t. V zvezi s poglobljenim naukom o evharistični daritvi je v cerkvenem življenju stopil v ospredje tudi nauk o Cerkvi kot skrivnostnem telesu Jezusa Kristusa in nauk o splošnem duhovništvu vernikov, ki so vsi poklicani, da pri evharistični daritvi na svoj način sodelujejo in tako opravljajo bogočastje tu se udeležujejo sadov odrešenja.

Poglobljeni nauk o presv. R. t. v naši dobi odločilno vpliva na razvoj liturgije, jo pastoralno usmerja in na novo oblikuje.

3. **Evharistični kult v prvem tisočletju.** Teološki nauk o evharistični navzočnosti Gospodovi se je šele počasi izoblikoval, kristjani pa so že pred njegovo formulacijo presv. R. t. s poklekovanjem skazovali božjo čast. Evharistični kult je bil

v prvem tisočletju omejen le na mašno liturgijo, izven nje ga tedaj niso poznali, čeprav so sv. R. t. že shranjevali za obhajilo bolnikov. V sv. R. t. so tedaj gledali bolj reč kot pa osebo božjega Zveličarja, bolj duhovno hrano kot Kralja veličastva. V njej so gledali veliko skrivnost, ki so jo rajši zakrivali, kot pa kazali človeškim očem. Spomin na to dobo so razna zagrinjala, ki jih Cerkev še vedno uporablja v zvezi z evharističnim kultom, n. pr. velum pri mašnem kelihu, plašček pri obhajilnem kelihu, zagrinjalo pri tabernaklju, ogrinjalo pri evharističnem blagoslovu.

4.v **drugem tisočletju**. Šele drugo tisočletje je prineslo nove oblike evharističnega češčenja: povzdigovanje pri posvetitvi, evharistični blagoslov, ure češčenja, 40 urno pobožnost, obiske Najsvetejšega in končno teoforične procesije, ki so se mestoma vršile z največjim slavljem, torej oblike, ki bi bile v prvem tisočletju nemogoče, izključene. Povod zanje je dala nova usmerjenost človeškega duha v odnosu do presv. R. t. Nova usmerjenost znači preobrat in prelom s prejšnjo. Poslej so v presv. R. t. začeli bolj gledati osebo božjega Zveličarja kot pa sredstvo našega posvečenja, bolj Kralja veličastva kot pa srednika med Bogom in ljudmi. Novo gledanje je sicer dogmatično utemeljeno, Cerkev ga je tudi potrdila in odobrila nove oblike evharističnega češčenja, toda praksa je pokazala, da je to gledanje postalo ekskluzivno in da je zaradi njega stopilo v ozadje pojmovanje sv. R. t. kot daritve in duhovne hrane. Sv. Pij X. je moral zato v svojem odloku o pogostnem in vsakdanjem obhajilu z dne 5. dec. 1905 naglasiti, da je Kristus postavil najsv. zakrament predvsem zato, da bi nam bil v dušno hrano, »non autem praecipue, ut Domini honori et venerationi consulatur«.

5. **Težnje liturgične obnove**. Liturgična obnova teži za tem, da bi krščansko ljudstvo spoznalo vse globine presv. R. t., ne samo Gospodovo navzočnost v njej, ampak tudi misterij njegove evharistične daritve in hrano, ki jo želi dajati dušam, da bi v njih ohranil nadnaravno življenje. Po mnogih škofijah so zato, skladno z novim zakonikom rubrik, opustili izpostavljanje Najsvetejšega med sveto mašo, kar je res motilo in nekako zabrisalo evharistično daritev. V reformirano liturgijo velikega četrtka je bilo sicer uvedeno nočno češčenje sv. R. t., toda ob zaprtem tabernaklju. Sklepna procesija na svetovnem evharističnem kongresu v Münchenu l. 1960 je bila zelo preprosta in kratka, po svojem sijaju so

jo sklepne procesije na prejšnjih kongresih te vrste daleč presegale. Ves poudarek v Münchenu pa je bil na evharistični daritvi z obhajilom, ki so jo opravljali slovesno vsak dan, posebno pa na sklepni dan kongresa. Vse to nam je migljaj, da oblike evharističnega češčenja izven maše, ki jih je Cerkev odobrila, še nadalje gojimo, toda da ne bomo delali zmeđe, je treba, da se držimo predpisanega reda in obreda in ne delamo samovoljno.

6. Simboli naj bodo z vero skladni. Skrbeti moramo dalje, da bodo simboli, ki jih uporabljamo v zvezi z evharističnim kultom, v skladu z evharistično teologijo, če naj bo naše češčenje presv. R. t. skladno z naukom vere.

Črna barva je n. pr. narodom z evropsko kulturo običajno znamenje ali simbol smrti. Črna oblačila uporabljamo pri liturgičnih obredih za mrtve in pri liturgičnem opravilu velikega petka. Z njimi izražamo smrt osebe, ki se je pri liturgičnem opravilu spominjamo.

V presv. R. t. je Gospod navzoč s svojo poveljano človeško naravo, ki ne umrje več, ki je kruh življenja, ki božje življenje v duši hrani in krepi. Sv. R. t. je kruh iz nebes, ki ima vso sladkost v sebi. Krščanska duša, ki se hrani s sv. R. t., nosi v sebi poroštvo zmage nad smrtjo. Zato se po liturgičnih predpisih pri delitvi sv. R. t. izven maše smejo uporabljati oblačila vseh liturgičnih barv razen črne. Liturgično izobražen kristjan čuti kot neskladnost, če vidi duhovnika, ki deli sv. R. t., odetega v črnino, simbol smrti. Simboli se namreč morajo, zlasti v verskem življenju, strinjati s stvarnostjo, morajo stvarnost po dogovorjenem znamenju izražati. Kakor simbol vode izraža notranje očiščenje in simbol kruha duhovno hrano, tako naj tudi simboli barv izražajo, odnosno budijo razna razpoloženja duše in srca.

7. Odpor proti mrtvaškim znakom. P. Jungmann S. J. navaja citat iz neke cerkvene knjige (Breviarium iz Züricha), iz l. 1260, ki veli: »Contra omnem ratione mest, quod in quibusdam ecclesiis Eucharistia in huiusmodi arca sepulchrum repraesentante poni consuevit et claudi. Ibi enim Eucharistia, quae est vivum et verum corpus Christi, ipsum corpus Christi mortuum repraesentat, quod est indecens penitus et absurdum.« (Prim. Jungmann, Liturgie und Pastoral, Pustet, 1960, str. 307.) Omenjeni citat odklanja kot nedostojno in nesmiselno, če po nekaterih cerkvah kot grob upodablja in imenujejo kraj, kamor na veliki petek shranijo presv. R. t., ki je

živi in resnični Kristus. Ne nasprotuje, če se upodablja »božji grob«, samo sv. R. t. naj se ne hrani v prostoru, ki ima obliko groba, simbol smrti.

Temu podoben odpor proti mrtvaškim znakom v evharističnem kultu ima tudi obnovljena liturgija, ko v svojih rubrikah določa, da imej duhovnik na veliki petek pri prvih treh delih liturgičnega opravila, ki spominsko obnavljajo Gospodovo smrt na križu, črna oblačila, ki so simbol smrti, pri četrtem delu, ko prenese sv. R. t. s stranskega na veliki oltar in ko obhaja sebe in vernike, pa črna oblačila zamenja z vijoličnimi, ki so simbol pokore. Razlog za zamenjavo oblačil je v presv. R. t.: evharistični Gospod je tudi na veliki petek athánatos — nesmrtni, je tudi na veliki petek življenje in vstajenje duše. Občutje, ki se je uveljavilo v tej novi rubriki, je povsem skladno z evharistično teologijo.

8. Postopen razvoj. V tem opažamo v liturgiji postopen razvoj. V nekdanjem liturgičnem opravilu velikega petka (Missa praesantificatorum), ki je v svojem jedru sedanja actio liturgica istega dne, si je duhovnik nadel črna oblačila in jih pri obhajilu ni zamenjal. Veliki petek je bil tako edina izjema, ko je duhovnik izven daritve prijel sv. obhajilo v črni liturgični barvi. Missa praesantificatorum namreč ni bila daritev, ker ji je manjkala posvetitev, pač pa je bila priprava na sv. obhajilo in je bila orientalskega izvora. Bila je to izjema, ki se je kdo ve kdaj v liturgijo velikega petka utihotapila, a se sicer med letom ni ponavljala. Liturgična obnova je začutila, da je ta izjema tudi za smrtni dan Gospodov neskladna z evharistično teologijo, zato jo je iz liturgije velikega petka črtala.

Podobna, če ne še večja neskladnost je bila, ko so nekdo v Benetkah, na veliki petek, presv. Rešnje telo prenašali v mrtvaškem sprevodu — lugubris processio — na črnih nosilih, pod črnim baldahinom, v črnih paramentih in celo v črnih albah (prim. Fr. Ušeničnik, Obredik oglejske cerkve v ljubljanski škofiji, Bogoslovni vestnik, 1924). Razložiti toliko anomalijo si moremo samo, če vemo, da je bila v cerkveni zgodovini doba, ko so na skrivnosti Gospodovega življenja in smrti gledali samo z zgodovinskega vidika in so menili, da jih morajo vse po vrsti, tudi njegov pogreb in grob, obnavljati s posebnimi izvenliturgičnimi obredi. Pri tem so uvajali obrede, ki so s stališča našega sedanjega gledanja nerazumljivi. Zdi se, da se ostanki takega zgodovinskega

gledanja zaslede še danes tam, kjer duhovnik na veliki petek, po končanem liturgičnem opravilu Najsvetejše prenaša v božji grob v črnih paramentih.

Ločeni evharistični podobi kruha in vina v evharistični daritvi »oznanjata« (sv. Pavel), »ponavzočujeta« (Tridentinum), »kažeta« (Pij XII. v M. D.) Gospodovo smrt, ne da bi bil zato potreben še kak poseben obred. Izven daritve pa evharistične podobe niso več kazalke Gospodove smrti, ampak njegove zakramentalne navzočnosti. Rimska liturgija kaže Gospodov pogreb in grob preprosto s tem, **da sv. R. t. na veliki petek odstrani iz božje hiše.** Na veliki petek, v znak Gospodovega pogreba, po rimski liturgiji božja hiša ostane prazna in zapuščena. Evharističnega Gospoda ni v njej, pač pa v njej dominira križ, orodje, na katerem je naš Gospod opravil svojo krvavo daritev.

Dodatni ljudski obredi velikega petka, ki so po mnogih krajih v navadi, bi se smeli pač, ako so v zvezi s sv. R. t., izvršiti samo v vijoličnih paramentih. (Prim. Obredi sv. sedmice, Makarska 1962. str. 82, t. 44.)

9. Danes nemogoče. Uvajati na novo podobne obrede ni več mogoče danes, ko se je nauk o sv. R. t. v se strani poglobil, ko se v liturgični obnovi opaža težnja po skladnosti med vero in simboli, ko se spet prebuja smisel za to, kar liturgija imenuje »sacra mysteria«.

Članek se ne dotika običajev, ki so ponekod po dolgi tradiciji uzakonjeni in za versko življenje preprostih vernikov koristni. Vedeti pa je treba kljub temu, da z napredkom teologije nastajajo novi pogledi, ki tudi preprostim vernikom ne ostanejo prikriti. Novi pogledi pa nujno spreminjajo oblike kulta in prej ali slej tudi oblike ljudskih pobožnosti. Preživelo polagoma odpada, poraja se novo. *Lex credendi est lex supplicandi* (Pij XII. v M. D.).

Filip Kavčič

SUSRET S BOGOM

3. nedj. po Duhovima — Vječno smilovanje

Utješne li stvarnosti današnje Žrtve! Krist dolazi i ne pita od nas naše bogatstvo nego traži naše izgubljeno dobro. U Misi se on žrtvuje nebeskom Ocu a Crkva prinosi tu žrtvu za izgubljene da Ga nađu.